

TRABZON MİLLETVEKİLİ

M. AKİF HAMZAÇEBİ'NİN

2005 MALİ YILI BÜTÇE KANUN TASARISININ

TÜMÜ ÜZERİNDE

PLAN VE BÜTÇE KOMİSYONUNDA YAPTIĞI

KONUŞMANIN ÖZETİ

✓ **Kayıtdışı ekonomi hızla devam ediyor**

2004 yılı sonunda bütçe açığında 11,8 katrilyon liralık bir düşüş var. Bunun 7,5 katrilyon lirası faiz giderlerindeki düşüştən, 4,5 katrilyon lirası da faiz dışı fazladaki artıştan kaynaklanmakta. Faiz giderlerindeki 7,5 katrilyon liralık düşüş yanında, diğer bazı kalemlerde düşüşler, artışlar birlikte değerlendirildiğinde, konsolide bütçe harcamalarındaki toplam düşüşün 7,3 katrilyon lira olduğunu görüyoruz. 4,5 katrilyon lira da faizdışı fazladaki iyileşmeyle birlikte bütçe açığında 11,8 katrilyon liralık bir azalış meydana gelmekte..

Faizdışı fazladaki iyileşme ise gelirlerdeki artıştan kaynaklanıyor. 2005 yılında ekonominin yüzde 5 büyümesi hedeflenirken, 2004 yılında büyüme oranının yüzde 10'a çıkması nedeniyle aslında bu normal karşılanabilir; ancak, 4,5 katrilyon liralık faizdışı fazladaki artışın vergi gelirlerinden gelen kısmı sadece 1,1 katrilyon lira. Kalanı, vergidışı gelirlerdeki artıştan kaynaklanıyor. Büyümenin yüzde 10 olmasına rağmen faizdışı fazladaki artışın 1,1 katrilyon liralık kısmının sadece vergiden kaynaklanmış olması, gerçekte kayıtdışı ekonominin bütün hızıyla sürdüğünü, bütün hızıyla devam ettiğini gösteriyor.

✓ **Faizdışı harcamalardaki artış yeni vergilerle karşılanacak**

Faizdışı giderlerin 2004 yılı gayri safî millî hâsıla payı 19,8; 2005 yılı gayri safî millî hâsıla payı 20,6; yani, 0,8 puanlık reel bir artış var. Bu artış nereden karşılanıyor? 2005 yılında vergi yükü de faizdışı giderlerdeki artışa paralel olarak gayri safî millî hâsılanın yüzde 1'i kadar artırılmış. Demek ki, bütçenin faizdışı giderlerindeki artış, bütçe içinde yapılacak tasarruflardan çok, topluma getirilecek olan yeni vergilerle karşılanıyor.

✓ **Personel giderleri ödeneğindeki artış olması gereken düzeyde değil**

Personel giderleri kalemine bakıldığında, personel giderlerinin 2004 sonu için gayri safî millî hâsılaya oranının yüzde 6,9 olduğunu görüyoruz. 2005 yılında, bu, yüzde 6,7'ye düşmektedir. Reel olarak personel giderlerinde bir düşüş var. Hükümetin memur maaşlarında öngördüğü kümülatif artış oranı ise yüzde 10,7. Enflasyon hedefleri dikkate alındığında, memurlara yapılacak artışın belki reel olarak enflasyonun üzerinde olduğu şeklinde bir izlenim bu rakamlar çerçevesinde doğacaktır; ancak, personel giderleri ödeneğinin toplamında bir düşüş olduğunu dikkate alırsak, gerçekte bu reel artışın olması gereken düzeyde olmadığını görüyoruz.

✓ **Gayri safî millî hâsıla nominal olarak 2004 yılından 2005 yılına yüzde 13,4 oranında artıyor. Nominal olarak gayri safî millî hâsıla yüzde 13,4 arttığı halde, bu artış toplumun hiçbir kesimine yansıtılmıyor**

✓ **Hükümet sosyal güvenlik sistemini iyileştirme yönünde herhangi bir tavır almamaktadır**

Sosyal güvenlik sisteminin iyileştirilmesi demek, sosyal güvenlik sistemindeki bütün açıkların kapatılması demek değildir. Dünyanın bütün ülkelerinde veya sosyal güvenlik sisteminin gelişmiş olduğu bütün ülkelerde sosyal güvenlik sistemine devletin mutlaka bir transferi vardır, transfer harcaması vardır. Önemli olan, bu transfer harcamasının ekonominin genel gidişiyile ve bütçenin genel dengesi içerisinde uygun bir yere oturmuş, bu dengeleri bozacak nitelikte olmamasıdır. Yoksa, bu açığın kapatılması, sıfırlanması şeklindeki bir yaklaşım kesinlikle doğru değildir.

2002 yılında sosyal güvenlik sistemine yapılan transferlerin gayri safî millî hâsılaya oranı yüzde 4,1 idi. Hükümet, 2003 yılında bu açığı yüzde 4,5'e çıkardı. 2004 yılında, yıl sonu itibariyle, açığın tutarı yüzde 4,6'dır. 2004 yılı bütçesi burada görüşülürken sosyal güvenlik sistemine ayrılan ödeneklerin yeterli olmadığını da ifade etmiştik. Hükümet, 16,1 katrilyon liralık bir açık hedefiyle komisyona gelmişti. Bu bütçenin gerçekçi olmadığını, sosyal güvenlik sistemindeki açığın gerçekte bu rakamın çok daha üzerinde gerçekleşeceğini söylemiştik. Nitekim, 16,1 katrilyon liralık açık, İşsizlik Fonuyla birlikte 19,4 katrilyon liraya çıkmıştır. İşsizlik Fonunu çıkarırsak 18,9 katrilyon liraya. Cumhuriyet tarihinin en hızlı yapılan ekbütçesiyle, 2004 Ocak ayı içerisinde yapılan bütçeyle bu açık 19,4 katrilyon liraya revize edilmiştir. Bunun gayri safî millî hâsılaya oranı 4,6'dır. Hükümet 2004 yılı sonu hedefinin de bu civarda gerçekleşeceğini ifade etmektedir. 2005 hedefi, yine yüzde 4,6 civarındadır.

✓ **Sosyal güvenlik sistemini iyileştirme adına emeklilere çeşitli yükler getirilmektedir**

Emekli Sandığının dokuz aylık bütçeden almış olduğu transfer 6,5 katrilyon liradır. Aylık ortalama 721 trilyon liralık bir bütçe transferi var. Yıl sonu hedefini 7,8 katrilyon lira olarak belirlenmiştir. Dokuz aylık eğilimin yıl sonuna kadar devam ettiğini varsayarsak, Emekli Sandığındaki açık bu rakamın daha üzerinde olacaktır. Kaldı ki, bu açıkların tespitinde bütün harcamaların buraya yansıdığını tahmin etmiyorum. Nitekim 2004 yılının ocak ayı rakamlarına bakıldığında 2003 yılının aralık ayından ocak ayına bırakılmış, birtakım transferlerin olduğunu görmekteyiz. Aynı uygulamanın 2004 Aralık ayında bütçeye fatura edilmesi gereken bazı harcamaların 2005 Ocağına bırakılması suretiyle tekrar edeceğini sanıyorum.

✓ **Hükümet tarım kesimini, maalesef, gözden çıkarmıştır**

2005 yılı tarımsal destekleme ödemeleri reel olarak 2004 yılından daha ileride değil, hatta bir miktar geridedir. Tarımsal destekleme ödemeleri gayri safî millî hâsılaya yüzde 1'inin altındadır. 2004 için 3,1 katrilyon liralık yıl sonu hedefi vardır, 2005 için bu rakam 3,4 katrilyon liraya çıkmaktadır. Gayri safî millî hâsılaya payı 2004 sonu için yüzde 0,75; 2005 için yüzde 0,72'dir. 2004'deki yüzde 10'luk büyümenin de yine 2005 yılında tarım kesimine bir nebze olsun yansıtıldığını görmemekteyiz.

✓ **Doğrudan gelir desteği ödemeleri gecikmeli olarak yapılmakta, yani, çiftçi aslında iki kere kaybetmektedir. Bir, reel olarak bütçeden almış olduğu ödeme azalıyor, bir de alması gereken ödemeyi bir yıl gecikmeli olarak alıyor**

Muhtelif tarımsal destekleme ödemelerinde 2004 yılı sonu itibariyle doğrudan gelir desteği dahil olmak üzere 2,6 katrilyon liralık bir harcama büyüklüğü görülmekte. 2005 yılında bu rakamın 2,7'ye çıkıyor; yani, 100 trilyon liralık bir artış var, ama reel olarak 2004 yılının gerisinde. Ürün destekleme ödemelerinde de yine aynı tabloyu görüyoruz.

✓ **Yatırımlarda 2002 yılının gerisindeyiz**

Yatırım harcamalarına bakıldığında 2005 yılında 10,1 katrilyon liralık bir yatırım harcaması görüyoruz. Hükümet 2004 yılı sonu olarak da 6,8 katrilyon liralık bir harcama büyüklüğünü hedefliyor. 2004 yılı sonuna göre bir artış var. 2004 yılı sonunun gayri safî millî hâsıla payı yatırım harcamalarında yüzde 1,6; 2005 yılı yüzde 2,11; yani, yarım puanlık bir artış var. Bu gerçekten önemli bir artış. Ama gayri safî millî hâsılanın yüzde 2,11'ine çıkan bu yatırımlar hâlâ reel olarak 2002 yılı yatırımlarının gerisinde. 2002 yılı yatırımlarının tutarı nominal olarak 6,9 katrilyon, gayri safî millî hâsılaya oranı ise yüzde 2,5'tir. 2005'in yatırımından çok daha yukarıdadır.

✓ **Büyümenin istihdam yaratmamasının gerisindeki temel nedenlerden birisi kamunun kendine düşen yatırımları yapmamasıdır. İşsizliğin artışının temel nedenlerinden birisi budur. 2005 bütçesiyle de bunun üstesinden gelinebileceği kanaatinde değilim**

✓ **2005 yılı bütçesinde 5 katrilyon liralık ilave vergi geliri varsayılıyor**

2004 yılı toplam konsolide bütçenin vergi yükü 23,7; 2005 için de yüzde 24,7'lik bir oran öngörülmüş. Gayri safî millî hâsılanın yüzde 1'i oranında bir artış var. Nominal artış vergi gelirlerinde yüzde 18, 2004 yılına göre 2005 yılında yüzde 18 oranında daha fazla vergi toplanacak. Gayri safî millî hâsıla nominal olarak yüzde 13,4 büyüyor, demek ki, yüzde 13,4 ile yüzde 18 arasındaki fark, topluma reel olarak getirilecek olan yeni vergilerden oluşuyor. Bunun tutarı 5 katrilyon liradır. Bu bütçede var, 1 küsurlu bir rakam. Rakamı tam tamına 5 katrilyon lira tutmaktadır. Tam 5 katrilyon liralık bir ilave vergiden söz ediyor Hükümet bu bütçesiyle.

Sayın Bakan, bütçe sunuş konuşmasında, vergi sistemine ilişkin olarak sahip oldukları vizyonun üç unsura dayandığını söylüyor. Bunlardan birinin de öngörülebilir bir vergi yükü olduğunu söylüyor; yani, yatırımcılar, tüketiciler, herkes geleceğe ilişkin planlarında gelecekteki vergi yükünün ne olacağını şimdiden bilebilecek durumda olacaklar; ama, bu bütçe 5 katrilyon liralık yeni bir vergi veya ilave vergiden söz ediyor.

✓ **Gayri safî millî hâsılaya kıyasla yüzde 1 oranındaki vergi yükü artışının nerelerden geliyor?**

Özel Tüketim Vergisi yüzde 31,1 oranında artıyor. Bunun alt dağılımı var. Petrol ve doğalgaz ürünlerine ilişkin Özel Tüketim Vergisi yüzde 29,7 oranında artıyor. Petrol 55 dolara çıkmış, OPEC'in tahmini 2005 yılında 40 dolara kadar inebilir, 40 dolara petrol inerse, aradaki 15 doları Hükümet pompa fiyatına yansıtmayacak Özel Tüketim Vergisi olarak bütçeye gelir olarak koyacak. Kolalı gazoz, alkollü içkiler ve tütün mamullerine ilişkin ÖTV'de yüzde 37'lik bir artış var. Sigarada Avrupa Birliği ortalamalarını geçtik. Hükümet hâlâ sigaraya, alkollü içkilere yüklenmeyi düşünüyor.

✓ **Dayanıklı tüketim ve diğer mallara ilişkin Özel Tüketim Vergisi yüzde 107 oranında artıyor**

2004 yılı sonu tahmini 427 trilyon lira iken 2005 yılında 884 trilyon liraya çıkıyor. Yani, bunun anlamı Hükümet buzdolabı, televizyon, beyaz eşya, kahverengi eşya, bu ürünler üzerindeki Özel Tüketim Vergisini artırmayı düşünüyor. Bunun etkisi nedir; bunun etkisi, dayanıklı tüketim mallarını herkes yıl sonuna kadar alacak, talep öne çekilecek, 2005 yılında o sektör sinek avlayacak.

✓ **Cari açık 2000 yılı düzeyinde. Bu 2001 yılı krizi gibi bir krize yol açabilir**

Devlet Planlama Teşkilatının dağıtmış olduğu Genel Ekonomik Hedefler ve Yatırımlar kitabında 2004 yılı cari açığının gayri safî millî hâsılanın yüzde 4,9'u oranında olduğunu görüyoruz. 14,4 milyar dolarlık bir cari açık. Yüzde 4,9'luk cari açık oranı. Dikkat edelim 2000 yılında da yine yüzde 4,9'du. 2000 yılındaki cari açık 2001 yılı kriziyle sonuçlanmıştı ve şimdi yine yüzde 4,9'luk en yüksek cari açık oranını yakalamış bulunuyoruz.

Hükümetin 2004 ithalat ve ihracat hedeflerine bakıldığında, aslında belirlenmiş olan cari açık rakamı da değişebilir. Şöyle ki: Bugüne kadar, en son eylül rakamları geçen hafta sonu yayınlandı. Eylül 2004 sonunda oniki aylık dönem itibariyle ithalatın tutarı 90,2 milyar dolar, ihracat ise yine geriye doğru 58,1 milyar dolar olarak gerçekleşmiş. İthalatın artış oranlarını dikkate alırsak yıl sonu için öngörülmüş olan 95,5 milyar dolarlık hedef bir miktar aşılacaktır. Aynı ithalat hızının yıl sonunda devam ettiğini düşünersek, 95,5 milyar dolar yerine belki 97 milyar dolara yaklaşan bir ithalat gerçekleşebilecektir. Yılın son üç ayında ithalatta bir yavaşlama varsayıyor program. Ben o kanaatte değilim. İhracat hedefi tutabilir, 62 milyar dolar. İhracat hedefinin tutacağını varsayarsak ithalat hedefi 1,5; belki 2 milyar dolar daha yukarıda gerçekleşebilir. Bu varsayılan cari açıda 1,5-2 milyar dolar daha ilave demektir ve yüzde 4,9'luk oranın da daha yukarıda teşekkül etmesi demektir.

✓ **Eylül ayında ihracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 64'lere düşmüştür. Bu yine 1998 yılından bu yana, kriz yılını hariç tutarsak, karşılaştığımız en düşük oran. İhracatın ithalatı karşılama oranında yüzde 60'ın altı tehlikedir**

✓ **Kamu borç stokundaki iyileşme çok fazla değildir**

Kamu net borç stokunun gayri safî millî hâsılaya oranı 2003'ten 2004'te sadece 1,9 puan düşmüştür. Çok büyük bir iyileşme yoktur. Tersine, kamu borç stokundaki bir eğilimi dikkatinize sunmak istiyorum. Kamu borç stoku içerisinde nakit borçlanma, nakit dışı borçlanma dediğimiz iki kalem vardır. Nakit borçlanma, devlet iç borçlanma senedinin ihraç edilmesi suretiyle piyasadan nakit olarak borçlanılan miktarı temsil ediyor; ama, bir de, nakit borçlanma olmaksızın Hazine'nin, TMSF başta olmak üzere çeşitli kurumlara vermiş olduğu devlet iç borçlanma senetleri vardır, bunlar bedelsiz verilmiştir. Bunların vadesi geldikçe Hazine piyasadan borçlanıp, bunları ödemektedir. Bunun oranı artmaktadır. Bu reel faiz üzerinde büyük bir baskı oluşturmaktadır. O nedenle, reel faizin çok fazla düşme şansı yoktur, bir miktar belki düşmüştür; ama, daha fazla düşebileceğini borçlanmadaki bu gelişme nedeniyle sanmıyorum.

✓ **Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetleri programlarında, seçim beyannamelerinde yapmış oldukları bütün vaatlerden vazgeçmişlerdir.**

Hükümet ve Sayın Bakanımız devraldıkları ekonomik programda hiçbir değişiklik yapmadıklarını kendileri ifade etmektedir. Bütçe gerekçesinin 250nci sahifesindeki bir cümleyi ben okumak istiyorum: "Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri sonrasında ekonomideki belirsizlik ortamına son verip güveni yeniden tesis amacıyla güçlü ekonomiye geçiş programı açıklanmış ve 99 yılı sonunda başlatılmış olan ve Uluslararası Para Fonuyla yapılan stand-by düzenlemesiyle desteklenen programın devamı olarak IMF'ye verilen 3 Mayıs 2001 tarihli niyet mektubu çerçevesinde 2001 yılının kalan kısmı ve 2002, 2003 yılları için belirlenmiş olan politikaları içeren ekonomik politikalar bildirgesi

kamuoyuna duyurulmuştur. Ocak 2002 itibariyle IMF ile yeni bir stand-by düzenlemesine gidilmiş ve 2002, 2004 yıllarını kapsamakta olan bu düzenlemeye ilişkin niyet mektubu 18 Ocak 2002 tarihinde IMF'ye verilmiştir. Söz konusu düzenleme çerçevesinde yapılan gözden geçirme toplantıları sonucunda sekizinci gözden geçirmeye ilişkin 15 Temmuz 2004 tarihli niyet mektubu yayınlanmıştır.” Bu çerçevede yapılan işleri burada anlatmaktadır; yani, eskiden devraldığımız güçlü ekonomiye geçiş programını biz de aynen devam ettiriyoruz diyor Sayın Bakanımız, Hükümetimiz. Bu açıklamalarıyla iddialarından vazgeçmiş oluyor demek ki Hükümetimiz.

Kamuoyunun bilgisine sunulur.

NOT: 2005 Mali Yılı Bütçesinin Plan ve Bütçe Komisyonundaki görüşmelerine ve M. Akif HAMZAÇEBİ'nin konuşma metninin tamamına

<http://www.tbmm.gov.tr/butce/htm/pbk01112004.htm> adresinden ulaşabilirsiniz.